2021-108

Archeologienota Stabroek Abtsdreef 143

Programma van Maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

17-6-2021

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen te Stabroek Abtsdreef 143 (provincie Antwerpen), gelegen buiten woon- of recreatiegebied, waarbij de totale oppervlakte van de bodemingrepen meer dan 5000m² bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het rechthoekige terrein grenst in het noordoosten aan de Abtsdreef en is 8938m² groot. Het terrein wordt bijna volledig ingenomen door een industrieel pand, met errond verharding. Centraal in de noordwestelijke gevel is een verlaagde laadkade aanwezig.

Het plangebied is ca. 950m ten noordwesten van de dorpskern gelegen. Zo'n 550m ten noorden van het plangebied is het Fort van Stabroek (voltooid in 1907) en het Antitankkanaal gelegen. De antitankgracht is een 33km lange verdedigingsgracht ten noordoosten van Antwerpen, tussen de Schelde en het Albertkanaal. De gracht is tussen 1938-1940 aangelegd als onderdeel van de vesting Antwerpen. Op de Ferrariskaart uit ca. 1777 worden landbouwpercelen weergegeven ter hoogte van en rond het terrein. De Abtsdreef is reeds aanwezig. Op het terrein en in de directe omgeving is geen bebouwing te zien. Op de Atlas der Buurtwegen en de Poppkaart uit midden 19de eeuw is hetzelfde onbebouwde karakter nog steeds te zien, nabij het terrein wordt het toponiem Sint-Michielse Velden aangeduid. Op de Vandermaelenkaart uit 1846-1854 is de situatie gewijzigd: doorheen het westelijke deel van het terrein loopt een noordwest-zuidoost georiënteerde dijk, met ten oosten ervan bebossing. Deze dijk bevindt zich ongeveer op de overgang van de polders in het westen naar de zandgronden in het oosten. De dijk zou in 1831 zijn aangelegd, als bescherming van de dorpskern van Stabroek tegen de onderwaterzetting van de Scheldepolders in 1830 door de Nederlanders, tijdens de onafhankelijkheidsstrijd. De dijk zou in 1845 (deels) afgegraven zijn, wat te zien is op de topografische kaart van 1863: de dijk en het bosje tussen dijk en Abtsdreef worden nog steeds aangeduid, maar deze dijk loopt minder ver door naar het noorden en zuiden dan aangeduid op de Vandermaelenkaart. Op de latere topografische kaarten wordt de dijk niet meer aangeduid, wel breidt het bos wat uit. Op de kaart van 1933 neemt het bos het volledige plangebied in beslag, vanuit de Abtsdreef loopt een wegel doorheen het terrein. Van dit bos is op de (onduidelijke) luchtfoto van 1971 niks meer te herkennen. Een deel van de huidige loods lijkt reeds herkenbaar. De luchtfoto van 1979-1990 is duidelijker, de huidige invulling van het terrein is daarop reeds grotendeels aanwezig. Begin 21ste eeuw worden de gebouwen in het westen wat uitgebreid, rond 2014 wordt nog een gebouwtje aan straatzijde afgebroken.

De westelijke helft van het grondgebied van Stabroek sluit aan de bij de lager gelegen polders van de Scheldevallei, de oostelijke helft is zandiger en hoger gelegen. Het plangebied bevindt zich net ten oosten van de overgang van de polders naar de zandgronden. Er zijn geen natuurlijke waterlopen nabij het terrein. Op het detail van het digitale hoogtemodel is af te lezen dat het maaiveld van het plangebied is genivelleerd en het oorspronkelijk maaiveldverloop hier niet meer te herkennen is. Het terrein bevindt zich nu op +5,10 tot +5,20M TAW, de gronden net ten westen op +4,30m TAW. De landbouwgronden ten oosten van de Abtsdreef hebben een hoogteligging van +4,70m TAW. Er kan verondersteld worden dat er oorspronkelijk ter hoogte van het terrein een zeer lichte helling van west

naar oost was, maar dat deze helling is weggewerkt toen het perceel bebouwd geraakte. Het terrein werd genivelleerd en meer dan een halve meter opgehoogd. Bodemkundig wordt het terrein aangeduid als bebouwde zone; ten noorden en zuiden van het plangebied worden een strook vergraven grond weergegeven, deze stroken komen overeen de dijk van 1831. De oorspronkelijk bode is vermoedelijk een matig droge zandbodem met dikke antropogene humus A horizont.

Op archeologisch vlak is de omgeving van het plangebied onbekend. De gekende locaties nabij het terrein zijn niet opgegraven maar aangetoond via historisch-luchtfotografisch onderzoek, en betreffen WO I gerelateerde structuren die kaderen in de verdedigingsgordel rond Antwerpen en van het nabijgelegen Fort van Stabroek: een smalspoor aan de overzijde van de Abtsdreef, een prikkeldraadversperring, borstwering,… In hoeverre het plangebied zelf onderhevig was aan oorlogshandelingen, is niet gekend. In de kern van Stabroek zijn een beperkt aantal archeologische onderzoeken uitgevoerd, echter zonder belangwekkend resultaat.

Het gebouw wordt gesloopt, de verharding opgebroken. Het terrein wordt niet opgehoogd/verlaagd. Vervolgens worden 2 nieuwe bedrijfsverzamelgebouwen opgericht: een rechthoekig gebouw A (2394m²) en een L-vormig gebouw B (2550m²). Rond gebouw A komt een verharding in asfalt (1587m²) en klinkers (1223m²), die dienst zal doen als wegenis en parkeerplaats. Er worden een aantal groenzone voorzien met een , met errond een nieuwe verharding die dienst zal doen als parkeerruimte en wegenis. Rond de gebouwen en de verharding komen er enkele groenstroken, met een oppervlakte van in totaal 1184m². De gebouwen worden gefundeerd op een palenraster van 6 bij 7m, waarna een bodemplaat wordt aangelegd. De palen zullen voor een puntsgewijze verstoring zorgen van max. 1m², ter hoogte van de bodemplaat zal de bodemingreep ca. 40cm zijn. Voor de aanleg van de verharding en de groenzones moet eveneens rekening gehouden worden met een verstoringsdiepte van ca. 40cm. Plaatselijk zullen er enkele diepere puntsgewijze ingrepen zijn van beperkte oppervlakte voor de aanleg van septische putten/regenwaterputten, en enkele smalle lijnvormige uitgravingen voor de aanleg van nutsleidingen.

Het plangebied heeft door het gebrek aan archeologisch onderzoek een ongekende archeologische verwachting. Op basis van enkel het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet worden aangetoond. Wel werd vastgesteld dat het terrein sinds ca. 1831 onderhevig was aan meerdere bodemingrepen: aanleg van een dijk in 1831, afgraven van de dijk, bebossing en ontbossing, nivellering en ophoging, bouwwerken. De kans dat bij deze werken een verstoring van het archeologisch niveau heeft plaatsgevonden, is reëel. De geplande werken zijn hoofdzakelijk eerder beperkt in diepte en vinden plaats in het bestaande ophogingspakket. Er zijn enkele diepere ingrepen die mogelijk tot op het archeologische niveau (dat potentieel niet meer aanwezig is) reiken, maar deze zijn zeer beperkt in oppervlakte/lijnvormig en verspreid gelegen van elkaar. Verder vooronderzoek hiervan zal niet leiden tot nuttige kenniswinst en wordt in het kader van de geplande werken niet geadviseerd.

Er dient dus geen programma van maatregelen voor verder archeologisch vooronderzoek opgesteld te worden. Wel wordt gewezen op de wettelijke verplichting om bij aantreffen van archeologisch sporen/vondsten tijdens werken, dit te melden aan Onroerend Erfgoed[1].

[1] Zie artikel 5.1.4. van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en artikel 5.1. van het Onroerenderfgoedbesluit.